

Luther Wormsissa 1521

Suomentajan alkusanat

Pyhän Roomalaisen Keisarikunnan, johon kuuluivat Saksa ja laajoja alueita Euroopasta, valtiopäivät pidettiin vuonna 1521 Wormsissa. Martti Luther (1483-1546) sai kutsun saapua paikalle vastaamaan kirjoituksistaan.

Kolmisen vuotta aiemmin Luther oli naulannut 95 teesiään Wittenbergin kirkon oveen. Ensimmäisessä teesissään hän julisti, että kristityn elämän tulee olla yhtä jatkuvaa parannusentekoa. Teesit olivat ristiriidassa silloisen roomalaiskatolisen opin kanssa, joka satoi syntien anteeksisaamisen hyvitystöihin ja anekapmaan.

Luther jätti luostarielämän, saarnasi, luennoi ja julkaisi kirjoja, joissa tulivat selkeinä esille vanhurskauttamisoppi ja muut uskonpuhdistuksen aatteet.

Vuonna 1520 hän oli julkaissut neljä erityisen huomattavaa kirjaa: Saksan kansan kristilliselle aatelille, Kirkon Baabelin vankeudesta, Kristityn vapaudesta ja Hyvistä töistä.

Kirjoissaan hän vaati kirkolliskokousta ja aatelia korjaamaan kirkon viat sekä vähentämään sakramenttien määrän seitsemästä kolmeen tai kahteen. Lisäksi hän vaati viiniä ehtoollispöytään, luokitteli uskosta lähtevät arkityöt yhtä hyväksi kuin uskonnollisetkin työt ja julisti yleistä pappeutta häivyttäneen rajan maallikoiden ja pappien väliltä. Paaviutta Luther luonnehti antikristilliseksi.

Kirjat levisivät keisarikunnassa laajalle, monella kielellä. Paavi uhkasi Lutheria kirkonkirouksella ja poltti tämän kirjoja Rooman torilla. Luther kuittasi polttamalla paavin uhkauskirjeen ja paavin kirjoja Wittenbergin torilla. Paavi julisti Lutherin kirkonkiroukseen eli pannaan vuonna 1521. Sen jälkeen Luther sai kutsun saapua vastaamaan kirjoittamastaan keisarin eteen valtiopäiville Wormsiin.

Tarkoituksena on, että Luther peruu kirjoituksensa keisarin, ruhtinaiden ja piispojen edessä. Hän lähtee 600 kilometrin matkalle maaliskuussa 1521 hevoskärryillä tiedostaen, että hänet voidaan Wormsissa polttaa kerettiläisenä roviolla. Mukaan lähtee yliopistoväkeä Wittenbergistä. Matkan varrella Luther saarnaa eri kaupungeissa ja kirkot ovat täynnä.

Wormsin katedraalin tornissa seisoo tähyistäjä. Hän havaitsee Lutherin saattajineen olevan tulossa ja puhalttaa torveensa. Tuhannet uteliaat pakkautuvat vastaan, niin että ratsupoliisien on turvattava Lutherin pääsy hänen majapaikkaansa.

Lutherin julkinen kuuleminen tapahtuu kahtena peräkkäisenä päivänä.

Kuulustelupöytäkirjan kirjoittaa Georg Spalatin (1484-1545), Saksin vaaliruhtinaan sihteeri ja neuvottelija, paikan päällä. Se julkaistaan heti pienenä vihkosena, jota myydään paljon.

Myöhemmin Spalatin kertoilee Wormsin tapahtumista laajemmin kirjassaan Annales Reformationis. Myös Philipp Melanchthon kertoo niistä Lutherin elämäkerrassa.

Martti Lutherin puhe 18. huhtikuuta 1521 Wormsissa on yksi maailmanhistorian kuuluisimmista puheista.

Georg Spalatin: Tohtori Martti Lutherin julkinen kuulustelu Wormsin valtiopäivillä 17. ja 18. huhtikuuta vuonna 1521

Oppineet Pyhän Raamatun tuntijat ja muutkin ymmärtäväiset kristityt lienevät selvillä siitä, että todellinen jumalallinen, evankelinen oppi ja tämän opin tunteminen on tässä maassa kohdannut torjuntaa; sitä on joukolla vastustettu.

Vastustaminen on syntistä ja lihallista. Se kumpuaa inhimillisestä ylpeydestä. Siksi on huolehdittava, että tämä oppi leviää. Ehkäpä juuri se, mikä meidän mielestämme on vahingollista, onkin yksinomaan Jumalan tahto. Ehkäpä Jumalan tarkoituksena on, että totuudenmukainen tietämys kaikista asioista sekä usko säilyvät meillä maassamme.

Kuulustelussa ovat läsnä

- Kaarle V, Rooman valtakuntaan valittu keisari
- vaaliruhtinaat:
 - Fredrik III Viisas, Saksin herttua
 - Joachim I, Brandenburgin maakreivi
 - Ludwig V von der Pfalz, Pfalzin kreivi Reininmaalta
 - Albrecht von Brandenburg, Mainzin arkkipiispa
 - Richard, Trierin arkkipiispa
 - Hermann V von Wied, Kölnin arkkipiispa
- lukuisa joukko muita Rooman valtakunnan kokoukseen saapuneita ruhtinaita ja herroja, sekä hengellisiä että maallisia.

Valtakunnanmarsalkka Ulrich von Pappenheim ja Keisarillisen Majesteetin valtakunnanairut Kaspar Sturm opastavat ja saattavat tohtori Martti Lutherin majatalostaan avoimeen saliin, jossa Keisarillinen Majesteetti ja vaaliruhtinaat joistuvat.

Martti Lutherin asian käsittelyn ilmoitetaan alkavan. Hänellä on rinnallaan kuusi tohtoria Wittenbergin yliopistosta.

Keisarin määräyksestä Lutheria vastapäätä seisoo Trierin piispan virkamies nimeltä Johannes Eck. Hän aloittaa puheensa näin:

Kuulustelija:

Roomalaisen Valtakunnan Keisarillinen Majesteetti, meidän armollisin herramme, sekä Pyhän Roomalaisen Valtakunnan valaistuneet korkea-arvoisimmat vaaliruhtinaat, ruhtinaat ja säädyt ovat lähettäneet Wittenbergiin teille, Martti Luther, kutsun saapua keisarillisella mandaatilla turvasaattueessa tänne Wormsiin näille meneillään oleville valtiopäiville.

Tarkoituksena on esittää teille vakava kysymys: Ovatko ne kirjoitukset ja kirjat, joissa on teidän tittelinne ja nimenne ja jotka ovat levinneet kaikkialle Pyhään Roomalaiseen Valtakuntaan, teidän kirjoittamianne ja vahvistatteko niiden sisällön?

Kyse on näistä kirjoista, jotka ovat tässä nähtävillä ja jotka nyt luetellaan, nimittäin

- kirje herra Erasmus Rotterdamilaiselle
- saarna Uudesta testamentista, se on: pyhästä messusta
- pahaan aikaan saanut kirottu kirja, nimeltä Saarna pannasta, joka on kirjoitettu paavi Leon julistamaa pannaan vastaan
- vetoamus vapaan kirkolliskokouksen koolle kutsumiseksi kirjassa Saksan kansan kristilliselle aatelille
- Kristityn vapaudesta
- Kirkon Baabelin vankeudesta
- Hyvistä töistä
- Avioliitosta
- kirje paaville
- vastaus Stolpenin virkavallalle
- Herran rukouksen selitys
- saarna valmistautumisesta kuolemaan
- Psalmien selityksiä
- muita kirjoja, saksaksi ja latinaksi.

Mikäli tunnustatte kirjat omiksenne, Keisarillinen Majesteetti pyytää, että teidän tulisi tällä hetkellä julkisesti irtisanoutua niistä, kumota ja perua ne.

Hänen kysymyksensä teille on, tahdotteko tehdä niin vai ette. Syynä on se, että näihin kirjoihin sisältyy pahaa harhaoppia. Kun sellainen oppi välittyy näistä kirjoituksista yksinkertaiselle kansalle, se aiheuttaa valtakuntaan levottomuutta ja kapinamieltä.

Tätä halunnette ajatella ja sydämessänne tutkia.

Mikäli tulette toimimaan esitetyllä tavalla, myös Keisarillinen Majesteetti ja valtakunnan säädyt ovat omalta puoleltaan halukkaita suhtautumaan armollisesti kaikkeen, mitä olette opettanut ja saarnannut.

Tohtori Martti Lutherin vastaus:

Kaikkein valaistunein ja mahtavin keisari, valaistuneet vaaliruhtinaat, armollisimmat ja armolliset herrat.

Teidän Keisarillisen Majesteettinne ja vaaliruhtinaiden armollista kutsua noudattaen olen kuuliaisesti saapunut tänne.

Minulle esitettyyn kysymykseen lausun ensiksi seuraavaa: Tunnustan omikseni ne äsken luetellut, nimelläni ja tittelilläni ilmestyneet kirjat. Niissä on julkaistu Jumalan kansalle se oppi ja opetus, joihin tahdon pitäytyä ja niissä pysyä elämäni loppuun asti.

Toiseksi lausun hänen Keisarillisen Majesteettinsa minulle osoittamaan pyyntöön irtisanoutua, kumota ja perua.

Siihen vastaan: Tämä on totisesti suuri asia, ja tämä liittyy suuriin asioihin. Koska tässä on kyse tulevasta ikuisesta elämästä, asia on Hänen, joka on korkeampi. Vaikka monet ovat täällä vastaan, asia ja sen käsittely ovat Hänen.

Jotta en johtaisi harhaan poloista kristillistä kansaa enkä omaa itseäni, pyydän ja anon, että Teidän Keisarillinen Majesteettinne myöntäisi minulle irtisanoutumisartiklan johdosta armollisesti sekä miettimisaikaa että uuden vastaamisajan.

Kuulustelija:

Rooman Keisarillinen Majesteetti, meidän kaikkein armollisin herramme, tahtoo keisarillisessa majesteetillisessa lempeydessään armollisesti sallia teidän, Martti, miettiä huomisoltaan kello neljään saakka, jolloin teidän tulee taas ilmaantua tänne.

Hän sanoo, että teidän tulisi arvioida, miettiä ja punnita, miten suurta vaaraa, vaivaa, eripuraisuutta, mellakointia, kapinointia ja verenvuodatusta teidän oppinne tuottaa maailmaan, sekä miettiä sitä, miten kirjojenne poistaminen voisi tuoda rauhaa ja saada tällaisen loppumaan.

Luther:

Tahdon miettiä asiaa.

Tohtori Martti Lutherin vastaus seuraavana päivänä, 18.4.1521:

Kaikkein valaistunein ja mahtavin keisari, valaistuneimmat ruhtinaat ynnä armollisimmat ja armolliset herrat.

Minulle eilen illalla myönnetyn miettimisajan päätyttyä tulen tänne kuuliaisena ja pyydän Jumalan laupeuden kautta Teidän Keisarillista Majesteettianne ja armoanne, että Te tahtoisitte (kuten toivon) armollisesti kuunnella näitä vanhurskauden ja totuuden asioita.

Jos tietämättömyyttäni en käytä Teidän Majesteetillenne ja armollenne kuuluvia arvonimiä tai jos käyttäydyn hovitapojen vastaisesti, pyydän, että tämä annetaan

minulle armollisesti anteeksi, sillä minua ei ole kasvatettu ruhtinaitten hoveissa, vaan tulen munkkien nurkista, missä olen varttunut.

Itsestäni en voi sanoa muuta kuin että tähän mennessä kaikessa siinä, mitä olen yksinkertaisuudessaani kirjoittanut ja opettanut, on tavoitteeni täällä maan päällä ollut ainoastaan Jumalan kunnia ja kristinuskoisten puhdas opetus.

Kaikkein armollisin keisari ja armollisimmat armolliset vaaliruhtinaat ja herrat.

Näistä kahdesta kysymysartiklasta, jotka Teidän Keisarillinen Majesteettinne ja Teidän armonne on antanut lukea minulle, nimittäin

- tunnustanko omikseni ne luetellut kirjat, jotka on julkaistu minun nimelläni
- tunnustanko omakseni myös niiden sisällön ja seisonko vakaasti sen takana, vai irtisanoudunko, kumoanko ja perunko kaiken,

olen antanut selvän ja totuudenmukaisen

vastauksen ensimmäiseen artiklaan,

ja vahvistan täten uudelleen ja lopullisesti, että puheena olevat kirjat, jotka on julkaistu nimelläni, ovat minun.

Toki on mahdollista, että minua kohtaan pahantahtoiset olisivat äärimmäisen ovelasti sujauttaneet kirjoihini joitakin muutoksia tai poistaneet niistä jotakin.

Siten en tunnusta omakseni mitään muuta kuin sen, mikä on pelkästään minun, ilman sen kummempia selityksiä.

Ja nyt, kun minun tulee antaa

vastaus toiseen artiklaan,

pyydän Teidän Keisarillista Majesteettianne ja armoanne, että hän tahtois kiinnittää tarkoin huomionsa siihen, että minun kirjani eivät ole keskenään samankaltaisia, sillä

eräissä kirjoistani

olen käsitellyt uskonasioita ja elämäntapoja aivan evankelisesti ja siististi. Jopa vastustajienikin täytyy tunnustaa, että nämä kirjat ovat sopivia eikä niistä koidu vahinkoa, vaan ne ovat kristityille hyödyllistä luettavaa.

Bulla, niin hirveä ja kauhea kuin onkin, ilmoittaa, etteivät eräät kirjani ole vahingollisia, vaikka se tosin vastoin luonnollista järjestystä tuomitsee nekin.

Jos minä nyt nousen julkisesti vastustamaan kyseisiä kirjoja, mitä se olisi muuta kuin että minä yksin, toisin kuin kaikki muut, tuomitsisin totuuden, jonka ystävät ja vihamiehet yhdessä tunnustavat, ja olisin siten yksinäni yhteistä ja yksimielistä tunnustusta vastaan?

Toiset kirjani

taas ovat sellaisia, joissa vastustetaan paaviutta ja paavilaista toimintatapaa. Näissä kirjoissani vastustetaan myös niitä, jotka pahimmalla opillaan ja pahimmalla esimerkillään ovat turmelleet ja tuhonneet kristillistä maailmaa tekemällä pahaa sekä sielulle että ruumiille.

Sellaista ei voida mitenkään salata, sillä asiat ovat kaikkien tiedossa. Ihmiskunta valittaen todistaa siitä, miten paavin laki ja ihmisoppi ovat kaikkein surkeimmin pakottaneet, rasittaneet, piinanneet ja vaivanneet kristinuskoisten omaatuntoa.

Myös omaisuutta ja tavaraa ovat uskoa vailla olevat tyrannit riistäneet julmasti aiemmin, tässä maineikkaassa Saksanmaassa.

Kirkon omissa dekreeteissäkin, kuten

distinktio 9 ja 25 sekä 1. ja 2. question (valituksen) kohdassa

on säädetty, että paavin lakia ja oppia on pidettävä harhaoppisena ja hylättävänä, kun se on evankeliumia tai pyhien isien käsitystä vastaan.

Jos vastustaisin näitä kirjojani julkisesti, se tarkoittaisi vain sitä, että pönkittäisin tällaista tyranniaa ja avaisin tällaiselle epäkristilliselle toiminnalle en vain ikkunoita vaan myös ovet.

Siten heidän olisi helpompaa riehua ja tehdä laajempaa vahinkoa kuin mihin he tähän mennessä ovat saaneet mahdollisuuden.

Todistus julkisesta kirjoitusteni perumisesta palvelisi heidän tavoitteitaan. Heidän röyhkeä ja kamala pahuutensa kurjaa poloista kansaa kohtaan yltyisi yhä julmemmaksi. Sorto voimistuisi, mikäli ennen kaikkea voitaisiin sanoa, että tämä kaikki tapahtuu Teidän Keisarillisen Majesteettinne ja koko Roomalaisen valtakunnan tuella.

– Rakas Jumalani! Mikä häpeällinen pahuuden ja tyrannian peittelijä silloin olisinkaan!

Kolmas laji kirjojani

ovat sellaisia, joita olen kirjoittanut yksittäisiä henkilöitä vastaan, kuten niitä vastaan, jotka ovat ryhtyneet pönkittämään roomalaista tyranniaa ja tukahduttamaan minun opettamaani Jumalan palvelemista.

Heitä vastaan tunnustan olleeni kiivaampi kuin kristitylle sopii – syystä, että en tee itsestäni pyhimystä enkä väittele omasta elämästäni vaan Kristuksen opista.

Näitäkään kirjoituksiani en voi perua, sillä siitä seuraisi, että julma ja raivoisa tyrannihallinto – minun suojissani, toimintani ja perääntymiseni nojalla – yltyisi koventamaan hallinnollisia toimiaan ja kohtelemaan Jumalan kansaa ilkeästi ja armottomasti, niin, vieläkin suuremmalla vimmalla kuin tähän mennessä.

Pyyntö

Mutta koska minä olen ihminen enkä Jumala, en halua, että pikku kirjojani käsitellään millään muulla tavalla kuin sillä samalla tavalla, jolla Herrani Jeesus salli omaa oppiaan käsiteltävän. Kun hän oli Hannaksen edessä oppinsa vuoksi tutkittavana, hän sai tämän palvelijalta lyönnin poskelleen. Silloin hän sanoi: – Jos olen puhunut pahasti, todista se pahaksi.

Näin siis Herra itse, joka tiedosti oman erehtymättömyytensä, ei kieltäytynyt kuulemasta todistusta oppiaan vastaan alhaisimmaltakaan palvelijalta.

Kuinka paljon enemmän minä, luotu parka, joka en pysty muuta kuin erehtymään, pyydän ja odotan, tahtoisiko joku antaa todistuksen oppiani vastaan!

Siksi minä pyydän Jumalan laupeuden kautta Teidän Keisarillista Majesteettianne ja armoanne, tai kaikkia muitakin, niin korkeimpia kuin alhaisimpiakin, todistamaan ja osoittamaan erehdykseni ja voittamaan minut Raamatun profeetallisten (VT) ja evankelisten (UT) kirjoitusten avulla.

Sitten tahdon mitä halukkaimmin olla valmis perumaan ja kumoamaan kaikki erehdykseni ja olla ensimmäisenä heittävässä kirjani tuleen.

Tällä kaikella haluan ilmaista, että olen riittävässä määrin pohtinut, punninnut ja arvioinut, millaista huolta, eripuraisuutta, levottomuutta ja kapinointia oppini vuoksi syntyy maailmassa – asia, josta minua eilen vakavasti ja painokkaasti muistutettiin.

Jumalan sanan vaikutukset

Todellakin on minulle kaikkein mieleisintä kuulla, että Jumalan sanan vuoksi tulee hajaannusta ja erimielisyyttä,

sillä juuri sellaista Jumalan sana saa aikaan, sellainen on Jumalan sanan kulku, tila ja vaikutus, kuten Herra itse sanoo: – Älkää luulko, että minä olen tullut tuomaan maan päälle rauhaa. En minä ole tullut tuomaan rauhaa, vaan miekan. Minä olen tullut nostamaan pojan isäänsä vastaan jne. (Matt. 10:34 alk.)

Siksi meidän tulee ajatella, miten ihmeellinen ja pelottava Jumala on puheissaan, toimissaan ja hankkeissaan.

Jumalan sanan vastustaminen

Jos ryhdytään torjumaan jakautumista ja erimielisyyttä siten, että aletaan tuomita Jumalan sana, sellaisesta koituu julma pahuuden ja synnin tuhotulva.

Meidän tulee myös pitää huolta, ettei hurskain ja jaloin nuorukainen, keisari Kaarle (johon kohdistamme heti Jumalan jälkeen suuret toiveemme), joudu sekä alkamaan että jatkamaan hallitsemistaan keisarina onnettomasti.

Voisin kertoa monia esimerkkejä Pyhästä Raamatusta. Voisin kertoa faaraosta, Babylonian kuninkaasta ja Israelin kuninkaista ja osoittaa, miten he suurimmassa viisauudessaan laativat ja toteuttivat suunnitelmia saadakseen rauhan ja vakauden valtakuntiinsa.

Mutta Herra on se, joka vangitsee viekkaat heidän omaan viekkauteensa; ja hän on se, joka kukistaa vuoret äkkiarvaamatta (1. Kor. 3:19; Job 9:5). Siksi Jumalaa pitää pelätä.

En puhu näin siitä syystä, että suuret päämiehet olisivat oppini tai kehotusteni tarpeessa, vaan haluan tällä tavoin palvella kotimaatani Saksaa.

Täten annan itseni Teidän Keisarillisen Majesteettinne ja armonne haltuun kaikessa alamaisuudessa pyytäen, etteivät pahantahtoiset vastustajani saisi asettaa meitä toisiamme vastaan ja syöstä minua epäsuosioonne ja armostanne osattomaksi.

Puheen jälkeen valtakunnankuulustelija

Johannes Eck (sen näköisenä kuin haluaisi antaa selkäsaunan) sanoo, ettei Luther ole antanut miellyttävää vastausta

ja ettei sovi keskustella mistään, mikä on kirkolliskokouksissa aikoja sitten tuomittu ja päätetty.

Siksi pyydetään nyt yksinkertaista ja selkeää vastausta kysymykseen, haluaako Luther perua kirjansa vai ei.

Sillä jos hän ei esille tuoduista syistä kumoa ja peru kirjoituksiaan, Keisarillinen Majesteetti tulee oikeutetusti toimimaan hänen suhteensa samoin kuin Jan Husin ja muitten kanssa on tehty.

Lutherin vastaus:

Kun Teidän Keisarillinen Majesteettinne nyt pyytää suoraa vastausta, tahdon ilman sarvia ja hampaita antaa vastaukseni seuraavasti:

Peruminen kävisi päinsä vain siinä tapauksessa, että minut voitettaisiin ainoastaan joko Raamatun todistuksilla tai selkeillä ja yksiselitteisillä perusteilla.

En usko paaviin enkä kirkolliskokouksiin, sillä päivänselvästi näkyy, että ne ovat monta kertaa erehtyneet ja puhuneet itseään vastaan.

Olen vakuuttunut omista kirjoituksistani, ja omatuntoni on Jumalan sanaan sidottu. Näin ollen en voi enkä tahdo korjailla tai perua yhtäkään kirjoittamaani sanaa – jo siksikin, että on työlästä ja turmiollista toimia omaatuntoaan vastaan.

Kuulustelija:

Martti, etkö peru yhtään mitään?

Mikäli et peru mitään, hyvä ja paha kirjoituksissasi jää limittäin yhteen, jolloin kaikki torjutaan. Mutta jos peruisit pahan, hyvä jäisi jäljelle.

Kirkolliskokousten aiempia tuomioita ei pidä kiistää koskaan. Sinä et pysty osoittamaan kirkolliskokousten erehtyneen.

Luther:

Kirkolliskokoukset voivat erehtyä ja ovat erehtyneet. Se on päivänselvästi osoitettavissa.

Jumala minua auttakoon. Aamen. Tässä seison.

Sen jälkeen

tohtori Martti Luther poistuu saksilaisten kanssa. Myös Keisarillinen Majesteetti, vaaliruhtinaat ja ruhtinaat nousevat paikoiltaan.

Toisena ja kolmantena päivänä

tämän jälkeen tohtori Martti Lutheria kuullaan edelleen ja hänen kanssaan keskustellaan suljetuin ovin. Neuvonpitoon osallistuu valaistuneimpia ja korkearvoisimpia ruhtinaita ja herroja, kuten vaaliruhtinas Joachim I, Brandenburgin maakreivi; vaaliruhtinas Richard, Trierin arkkipiispa; herttua Georg von Sachsen; Brandenburgin piispa ja Augsburgin piispa, ja lisäksi muita.

Neuvotteluissa Lutheria ei saada taivuteltua yhtään. Havaitaan, että hänet tunnetaan omiensa joukossa miehenä, joka on totuutta täynnään.

Lopuksi Luther lähettää Keisarilliselle Majesteetille hyvästelykirjeen tämän majataloon.

Luther ja hänen tukijansa lähtevät Wormsista kotimatkalle kohti Wittenbergiä huhtikuun 26. päivänä.

Herran nimeen. Aamen.

Suomentajan loppusanat

Keisari Kaarle V, joka on iältään 21 vuotta, antaa kuulemisen jälkeen Wormsin ediktin, jolla Martti Luther julistetaan valtakunnankiroukseen. Hän on kuitenkin luvannut Lutherille turvallisen kotimatkan turvamiesten saattamana eikä pyörrä lupaustaan. Lutherin saattue lähtee Wormsista 26. huhtikuuta 1521.

Oletettavasti juuri Saksin vaaliruhtinaan sihteeri ja neuvottelija Georg Spalatin on tehnyt salaisia järjestelyjä, joista Luther on tietoinen. Luther lähettää turvamiehet kesken matkan yllättäen takaisin Wormsiin. Hän matkustaa hevoskärryissä augustinolaismunkin asussa, ja wittenbergiläiset teologit ratsastavat mukana. Tie kulkee synkän metsän halki. Ollaan Altensteinin linnan ja Glasbachin kappelin raunioiden lähistöllä. Yhtäkkiä metsästä ilmestyy aseistettuja miehiä, jotka kaappaavat Lutherin mukaansa. Hänet viedään piiloon Wartburgin linnaan, jossa augustinolaismunkin kaapu vaihtuu samanlaisiin vaatteisiin kuin muullakin linnan väellä on, ja häntä aletaan kutsua salanimellä Yrjö.

Wartburgin linnassa Martti Luther kirjoittaa lisää uskonpuhdistusta edistäviä kirjoituksia ja saarnoja. Uuden testamentin kääntäminen saksaksi alkaa, ja käännös julkaistaan vuonna 1522. Wittenbergiin Luther palaa noin vuoden kuluttua.

Lähteet ja suositeltavaa luettavaa:

Baijerin valtionkirjaston digitaaliset kokoelmat netissä: [Doctor Martini Luthers offentliche verhör zu Worms im\[m\] Reychstag, Red vn\[n\]d widerred : am 17. tag Aprilis, im\[m\] jar 1521 beschehen](#)

Wormsin kaupungin nettisivut saksaksi ja englanniksi: worms.de.

Uskonpuhdistuksen nettisivut: luther2017.de.

Georg Spalatin: [Georgii Spalatini annales reformationis, oder Jahr-Bücher von der Reformation Lutheri.](#)

Project Gutenberg

Lutherin puhe nykysaksaksi netissä.

Hans Joachim Kessler: Georg Spalatin, Geheimdiplomat der Reformation, Tauchaer Verlag 2017.

[YouTube: Theologische Fakultät Leipzig: Prof. Dr. Armin Kohnle, Luthers Hauptschriften von 1520 in ihrer Entstehungszeit.](#)

[WA 7](#), s. 814 alk.

Suomennos: Sirkka Perälä, Juha-Lassi Tast.

Alku- ja loppusanat: Sirkka Perälä.